

Felt 4 Karasjok – første delrapport

INNLEDNING

Feltet består av all grunn i Karasjok kommune som Finnmarkseiendommen (FeFo) overtok fra Statskog ved finnmarkslovens ikrafttreden (1. juli 2006).

I delrapporten behandler kommisjonen til sammen 43 rettighetsmeldinger om mulige erverv av eier- eller bruksrettigheter til denne grunnen. De 30 meldingene kommisjonen har mottatt om interne rettsforhold i reindriften, behandles i en senere delrapport.

Etter finnmarkslovens § 29 skal kommisjonen utrede bruks- og eierrettigheter med grunnlag i gjeldende nasjonal rett. Kommisjonens vurderinger bygger på alminnelige rettsprinsipper om rettighetserverv ved langvarig bruk. For å gi grunnlag for rettigheter, må bruken ha pågått i lang tid, ha hatt betydelig omfang, og blitt utøvd i god tro.

Konklusjonene i delrapporten kan bringes inn for Utmarksdomstolen for Finnmark innen 11. juni 2021, jf. finnmarksloven § 38. Utmarksdomstolens avgjørelser kan påankes til Høyesterett, jf. finnmarksloven § 42.

Ved eventuelle nyansesforskjeller mellom den følgende teksten og teksten i rapporten, gjelder rapportteksten.

EIENDOMSRETT – RAMMENE FOR VURDERINGEN

Kommisjonen har mottatt seks rettighetsmeldinger som gjelder eiendomsrett til hele eller store deler av grunnen i Karasjok. Meldingene er fra **Sohpar, Kárášjoga Sámiid Searvi, Guttormgruppen, Karasjok kommune, Reinbeitedistrikt 16 og Reinbeitedistrikt 13**. De er vurdert samlet i rapportens kapittel 7.

Kommisjonen har tatt utgangspunkt i de historiske forholdene. I 1751, da det området som nå utgjør Karasjok kommune ble underlagt dansk-norsk styre, hadde området befolkning i mange hundre år brukt og rådet over de lokale naturressursene som grunnlag for sitt livsopphold. Kommisjonen har lagt til grunn at befolkningen på denne tiden hadde en rett til området som i det vesentlige tilsvarer en kollektiv eiendomsrett. Spørsmålet er derfor om denne retten er i behold, eller om statens eiendomsrett i årene fra og med 1751 har blitt etablert som et festnet rettsforhold.

De foreliggende historiske kildene viser at staten i liten grad disponerte privatrettslig over grunn og ressurser i dagens Karasjok kommune fra 1751 og frem mot slutten av 1800-tallet. De eiendomsfradelingene og forpaktningene som fant sted, var i all hovedsak formaliseringer av etablert bruk.

Fra statlig hold har det i nyere tid vært reist usikkerhet om statens eiendomsrett til deler av grunnen i Finnmark. Dette skjedde blant annet da Samerettsutvalgets mandat ble utformet i 1980. I forarbeidene til finnmarksloven er det uttalt at i alle fall «*deler av indre Finnmark*» er områder som «*samene har krav på "eiendoms- og besittelsesrett" til*» (Ot. prp. nr. 53 for 2002-2003 s. 88).

Det er derfor særlig statens disposisjoner i perioden på vel hundre år *før 1980* som får betydning ved vurderingen av om statens eiendomsrett til grunnen i Karasjok var et festnet rettsforhold da finnmarksloven trådte i kraft. For at et rettsforhold skal kunne anses som festnet, må det som hovedregel foreligge en samstemt

oppfatning over lang tid. Statens eierdisposisjoner må ha påvirket de lokale rettsoppfatningene i en slik grad at det er bred aksept for staten som privatrettslig eier.

Ved vurderingen må det også ses hen til at Høyesterett senest i Nesseby-dommen fra 2018, har fremholdt at når nasjonale tingsrettslige regler skal anvendes for å ta stilling til samiske rettigheter, må dette skje «*på samiske premisser*» (avsnitt 123 til 125). I dommen er det også vist til at ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr. 1 er ment å ha en gjenopprettende funksjon (avsnitt 173). Det vil derfor ikke være avgjørende om staten i en viss periode har utøvd privat eierrådighet over grunnen i Karasjok.

EIENDOMSRETT – KONKLUSJON

Det er enighet om de forannevnte utgangspunktene, men kommisjonen har delt seg i vurderingen av hvilken betydning statens disposisjoner har hatt og hvordan de har påvirket de lokale rettsoppfatningene.

Flertallet (Gauslaa, Henriksen og Magga) har sett hen til at mange av statens disposisjoner i Karasjok har handlet om å regulere ressursutnyttelsen. Disposisjonene har hatt et offentligrettslig preg, og ikke et innhold som har kunnet etablere en privatrettslig eierrett for staten. De statlige disposisjonene av mer privatrettslig karakter, slik som eiendomsfradelinger og slåtteforpaktninger, hadde lenge et større preg av å formalisere etablert bruk, enn av å være privatrettslige disposisjoner i egentlig forstand.

Dette har medført at statens disposisjoner ikke har brutt ned oppfatningene om en *sterk lokal kollektiv rett* til den grunnen i Karasjok som staten ikke har disponert over, og som utgjør litt over 98 % av kommunens areal. Slik flertallet ser det, har disposisjonene heller ikke etablert en tilstrekkelig bred aksept for staten som privatrettslig grunneier hos lokalbefolkningen. Flertallet har derfor ikke funnet tilstrekkelige holdepunkter for at statens eiendomsrett til den usolgte grunnen i Karasjok var et festnet rettsforhold da finnmarksloven trådte i kraft.

Dette arealet er derfor ikke underlagt FeFos eiendomsrett etter finnmarksloven, men *kollektivt eid av befolkningen i Karasjok*. Retten ligger ikke til kommunen som sådan, men til de som er registrert bosatt i Karasjok, og slik at de har lik andel i retten uavhengig av botid og etnisitet. Befolkningen i kommunens utkantområder

har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. Som følge av dette, må den kollektive eiendomsretten utøves slik at de lokale rettighetshaverne ikke fortrenges fra disse områdene. Høyesterett har i Nesseby-dommen understreket at lokale bruksrettigheter «*må respekteres*» (avsnitt 195, jf. også avsnitt 155-161). Dette vil også gjelde ved disponeringen av eiendomsretten i Karasjok.

For øvrig må den lokale kollektive eiendomsretten utøves innenfor rammene av alminnelig lovgivning om jakt- og fisketider mv., og innenfor rammene av plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, motorferdselloven og annen lovgivning som begrenser grunneierrådigheten.

Mindretallet (Andersen og Heggelund) har lagt til grunn at statens eiendomsfradelinger, slåtteforpaktninger og andre disposisjoner over grunn og ressurser, har hatt tilstrekkelig omfang til å påvirke de lokale rettsoppfatningene slik at statens eiendomsrett i dag er etablert som et festnet rettsforhold. Som følge av dette har etter mindretallets syn lokalbefolkningens rett endret karakter, og blitt erstattet av den bruksretten som i dag er regulert i finnmarksloven.

Mindretallet har også vektlagt at staten ved etableringen av FeFo har gitt fra seg eiendomsretten til over 95 % av Finnmarks landarealer. Dette har medført at fylkets innbyggere i fellesskap er eiere av grunnen og at FeFo ikke er en fortsettelse av statens eiendomsrett. Bruksretten i Karasjok disponeres av FeFo etter reglene i finnmarksloven, men FeFo må ta hensyn til de lokale rettighetshaverne slik at disse ikke fortrenges fra sine tradisjonelle høstingsområder. Det må også ses hen til de lokale fortrinnsrettighetene i kommunens utkantområder, jf. flertallets tilsvarende synspunkter.

REINDRIFTSRETT

En *samlet kommisjon* har lagt til grunn at det - slik reindriftsloven § 4 forutsetter - er etablert en alminnelig bruksrett til reindrift på den grunnen i Karasjok som etter reindriftsloven er reinbeiteområde. Retten har grunnlag i alders tids bruk, og har det innholdet som reindriftsloven angir. Reindriftsretten begrenser i likhet med de lokale fortrinnsrettighetene rekkevidden av eiendomsretten.

DE ØVRIGE RETTIGHETSMELDINGENE

I rapportens kapittel 9 til 12 behandler kommisjonen 37 meldinger om eier- og/eller bruksrettigheter i mer avgrensede områder av Karasjok. Meldingene er fremmet av lokale foreninger eller enkeltpersoner/familier. Konklusjonene er enstemmige bortsett fra i ett tilfelle. Der kravene ikke har ført frem, vil meldingsfremsetterne bosatt i Karasjok, ha andel i den retten som generelt tilligger kommunens befolkning.

ANÁRJOKDALEN

Anárjogaleagi biras har krevd individuell eiendomsrett for grunneiere i Anárjokdalen til nærområdene rundt eiendommene i dalen. Foreningen har også krevd kollektiv særlig bruksrett til vel 1450 km² for nåværende og tidligere beboere i dalen, samt rett til motorisert ferdsel langs etablerte traseer. Kravene om eiendomsrett og særlige bruksrettigheter har ikke ført frem, men beboerne i dalen har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. De har også rett til motorferdsel langs tradisjonelle ferdselsårer, dersom dette er nødvendig for å drive tradisjonell utmarkshøsting (birgejumpi).

Etterkommerne av Johannes Johnsen Balto og Sofie Balto har krevd eiendomsrett til vel 20 km² mellom Láttotnjárga til Lihppatsavu, samt bruksrett til rundt 180 km² og ferdselsrett i utmark. Eiendomskravet har ikke ført frem. Kravene om bruksrett og ferdselsrett er behandlet sammen med de tilsvarende kravene fra Anárjogaleagi biras, jf. umiddelbart over.

Etterkommerne av Berit Olsdatter og Nils Johnsen Balto har krevd eiendomsrett til om lag 1,5 km² mellom Iškorasjohka og Máreveadji. Kravet har ført frem. Etterkommernes krav om bruksrett til vel 900 km² er behandlet sammen med bruksrettskravet fra Anárjogaleagi biras, jf. ovenfor.

Stig Harby har på vegne av **Eiendommene «Kjærringnes» og «Helligskog»** krevd eiendomsrett eller særlig bruksrett til snaut 40 km² ved Basevuovdi i Øvre Anárjohka, samt eiendomsrett til fire gammeplasser. Kravene har ikke ført frem.

Basevuovdi/Helligskog – Áŋjel/Angeli grunneierforening har på vegne av grunneiere og fastboende i Basevuovdi og Áŋjel krevd bruksrett til snaut 300 km² i Øvre Anárjohka. Kommisjonen har konkludert med at befolkningen i Áŋjel på finsk side av riksgrensen har bruksrett til jakt, fangst, fiske og multeplukking i sine tradisjonelle høstingsområder på norsk side. Retten

tilkommer ikke grunneiere i Áŋjel og Basevuovdi som ikke er fast bosatt der.

Stig Harbys krav på vegne av **gården «Kemi»** i Áŋjel om bruksrett til vel 270 km² i Øvre Anárjohka, samt eiendomsrett til en gammeplass har ikke ført frem.

Etterkommerne av Johannes Kemi og Anne Klemetsen har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett til 2 dekar og særlig bruksrett til 10 dekar øst for Iškoras.

Amund Peder Teigmo har krevd særlig bruksrett til jakt, fangst, fiske, bærplukking og uttak av duodjemner i et areal på vel 190 km² nordover og sørover fra Holganjárga, samt rett til motorferdsel. Kommisjonen har konkludert med at Teigmo-familien har særrett til uttak av duodjemner, og rett til motorferdsel langs etablerte traseer i forbindelse med duodjiuttak. Kravet om særlig bruksrett har ellers ikke ført frem.

Terje Lindi har ikke fått medhold i sitt krav om eiendomsrett til myrområdene Lindejeaggi nord for Iškoras, og Linddijeaggi øst for kirkestedet.

KARASJOKDALEN

Beskenjárgilisearvi/Beskenjarg Grendelag har på vegne av personer med tilhørighet til Bieskkenjárga, krevd kollektiv eiendomsrett til Beskángammen ved Skáiddejávri, samt kollektiv særlig bruksrett til rundt 1000 km² i Karasjokdalen. Det er også krevd rett til motorisert ferdsel langs traseene til Skáiddejávri og Vuččol. Kommisjonen har konkludert med at befolkningen som er bosatt i Bieskkenjárga, har kollektiv eiendomsrett til Beskángammen. Bruksrettskravet har ikke ført frem, men beboerne i Bieskkenjárga og ellers i Karasjokdalen har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. De som bor i Bieskkenjárga har rett til motorisert ferdsel langs ferdselsårene til Skáiddejávri og Vuččol, dersom dette er nødvendig for å drive tradisjonell utmarkshøsting (birgejumpi).

Dalabogi Guovlu har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett til snaut 15 km² og særlig bruksrett til rundt 140 km² ved Dálabohki i Karasjokdalen.

Per Tor Turi har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett til et festet grunnstykke på 21,1 dekar. Etter kommisjonens syn er det imidlertid rimelig at han får omgjort festet fra næringshytte til fritidshytte, samt at et eventuelt rivningsvedtak ikke effektueres.

Paal Arne Sollien har krevd særlig bruksrett til 35 km² ved Beaivvašgieddi, og rett til motorferdsel til og fra Beaivvašgieddi. Han er også **etterkommer av Amund Hansen og Amund Amundsen Grønvold**. Disse har fremmet tilsvarende krav, samt krav om særlig bruksrett til tre andre utmarksarealer med en utstrekning på vel 70 km². Kommisjonen har konkludert med at kravene ikke har ført frem.

Knut Frode Berg har fått medhold i krav om eiendomsrett til en hytte på 12 m² med tomt på vel tre dekar ved Sáđgejhoka i Karasjokdalen.

Terje Tretnes med brødre har fremmet krav om eiendomsrett til et utmålt grunnstykke på 40,2 dekar og Beskángammen ved Skáiddejávri, samt bruksrett til snaut 80 km². Kravet om eiendomsrett til grunnstykket har ikke ført frem, men det er hevdet festerett til dette. Bruksrettskravet har ikke ført fram. Beskángammen er kollektivt eid av den fastboende befolkningen i Bieskenjárga, jf. ovenfor om Beskenjárgilisearvi.

Fridtjof Berglund har krevd eiendoms- eller særlig bruksrett til fire områder i Karasjokdalen på til sammen litt over 10 km². Kravene har ikke ført frem. Berglunds øvrige krav er ikke vurdert, dels fordi de faller utenfor kommisjonens mandat, og dels fordi de er åpenbart uegnet for utredning av kommisjonen.

Nystad-slekta/Hánsá-slekta har krevd særlig bruksrett til om lag 160 km² i ulike deler av Karasjok, samt rett til å oppføre gammer i en del nærmere angitte områder, og rett til å oppføre fangsthytte på eksisterende grunnmur ved Geaimmejávri. Kommisjonen har konkludert med at Nystad-slekta har ervervet eiendomsrett til hytteplassen ved Geaimmejávri. De øvrige vurderte kravene har ikke ført frem.

IEŠJOHKADALEN/FJELLSTUENE

lešjohsearvi og lešjávri og omegn utmarks lag har på vegne av befolkningen i lešjohkadalen og andre med særlig tilhørighet til dalen, krevd eiendomsrett «nær bebyggelsesområder», og bruksrett «på linje med reindriften» til noe over 2200 km². Kravene om eiendomsrett og (særlig) bruksrett har ikke ført frem, men dalens beboere har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder.

Familien Hansen, Holmestrand og Mienna har krevd

eiendomsrett til fem holmer i lešjohka ved Jergul, til myrområdet Sulájeaggi, til fjellet Suhpenjunesvárri og nærliggende myrområder, og nærområdet rundt tidligere Jergul fjellstue. Familien har også krevd særlig bruksrett til om lag 1900 km². Kravene om eiendomsrett og særlig bruksrett har ikke ført frem. De av familiens medlemmer som er bosatt i lešjohkadalen eller driver Jergul Astu har imidlertid fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder.

Familien Eriksen/Eira har krevd eiendomsrett til seks hyttetomter ved Gásadat og Oivvoš, særlig bruksrett til vel 380 km² i området Šuoššjávri-Mollešjohka-lešjávri, og rett til motorferdsel i utmark. Familiens krav om eiendomsrett til hyttetomtene har ført frem. Kravet om særlig bruksrett har ikke ført frem, men de av familiens medlemmer som er bosatt i Mollešjohka-området har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. De har også rett til motorferdsel langs tradisjonelle ferdelsårer i Mollešjohka i forbindelse med tradisjonell utmarkshøsting (birgejupmi), og til nødvendig ferdsel til og fra Mollešjohka langs slike ferdelsårer.

Familien Gaup Eriksen har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett eller særlig bruksrett til rundt 1360 km², men familiemedlemmer som bor i lešjohkadalen, har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder.

Nils Rolf, Ellen, Per Edvard, Berit Dagny og John Erik Johnsen (Johnsen-familien) har oversendt fire separate rettighetsmeldinger. Kommisjonen har lagt til grunn at Johnsen-familien har eiendomsrett til tre hyttetomter, men ikke til øvrige utmarksarealer i Gavdnjavuotna. Familien har også eiendomsrett til hyttetomtene i Ájotluoppal og Likčavuotna, og til en sommerfjøs plass like vest for Nedre Mollešjohka. De øvrige kravene om eiendomsrett har ikke ført frem. Familien har på strekningen Šuoššjávri-Mollešjohka-lešjávri-Átnejávri-Gárdin/Ravnastua fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. Fortrinnsretten er betinget av fast bosetting i Mollešjohka-området. De har også rett til motorferdsel langs barmarksløype nr. 87, 104, 105, 106 og 109 i forbindelse med tradisjonell utmarkshøsting (birgejupmi), men ikke til landing med sjøfly.

John Petter Eriksen, John Edvard Eriksen og Mathis Ailo Hætta har krevd eiendomsrett eller særlig bruksrett til 180 km². Kravene har ikke ført frem.

Ole Julius Eriksen har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett til et punkt feste i Rissečohkka nord for

lešjávri, men etter kommisjonens syn har Eriksen en berettiget forventning om fortsatt rett til feste på gunstige vilkår. Eriksens krav om særlig bruksrett til om lag 200 km² øst for lešjávri har heller ikke ført frem, men han og øvrige familiemedlemmer som bor i lešjohkadalen har andel i den lokale fortrinnsretten.

Margit Regine Eriksen Opgård har krevd eiendomsrett til et grunnstykke på vel 10 dekar 200 meter øst for (Øvre) Mollešjohka fjellstue, og eiendomsrett til en tomt på sørspissen av Galbasuolu i lešjávri. Hun har også krevd individuell bruksrett til 5 km² ved fjellstua og andel i særlig bruksrett til vel 200 km² fra Ájotluoppal til Gásadatjávri. Kravene om eiendomsrett har ført frem. Eriksen Opgård har som oppsitter med faktisk bosted på Øvre Mollešjohka også andel i den fortrinnsretten som befolkningen i lešjohkadalen har til sine tradisjonelle høstingsområder. Kravet om bruksrett til 5 km² ved fjellstua har ikke ført frem.

Anna Ragnhild Balto har krevd eiendomsrett til parseller ved Šuoššjávri fjellstue på 20 dekar og til rundt 600 dekar nord for fjellstua, samt særlig bruksrett til 15 km² sør for Šuoššjávri. Eiendomskravene har ikke ført frem eller faller utenfor kommisjonens mandat. Bruksrettskravet har heller ikke ført frem, men Balto har i kraft av at hun eier og driver Šuoššjávri fjellstue andel i den fortrinnsretten som tilkommer den fastboende befolkningen i Šuoššjávri.

Maŋisboahhtit Gárdinis har ikke fått medhold i krav om eiendomsrett til fire mindre områder ved Gárdin/Ravnastua. De har heller ikke særlige bruksrettigheter til et område på vel 950 km² rundt Gárdin/Ravnastua, men de av kravsfremsetterne som er bosatt der eller i lešjohkadalen har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. De har også rett til motorferdsel langs tradisjonelle ferdelsårer ved Gárdin/Ravnastua i forbindelse med tradisjonell utmarkshøsting (birgejupmi), og nødvendig ferdseil til og fra området.

Etterkommerne av Klemet Johannesen Guttorm har krevd eiendomsrett til to gammeplasser nord for Jergul, og bruksrett til to omkringliggende områder på 13 km². En samlet kommisjon har konkludert med at de har eiendomsrett til én av gammeplassene (sør for Bajimus Rávdojávri), men ikke til den andre. Etterkommerne har fortrinnsrett til sine tradisjonelle høstingsområder. Andel i fortrinnsretten er etter flertallets (Andersen, Gauslaa, Heggelund og Magga) syn betinget av fast

bosetting i Jergul-området. Etter mindretallets (Henriksen) syn har etterkommerne andel i fortrinnsretten, selv om de ikke er fast bosatt i Jergul-området, i kraft av at familien/slekta i lang tid har hatt, og fremdeles har boliger og næringsvirksomhet (reindrift) området.

Idar Langmyr har ikke fått medhold i krav om særlig bruksrett til 380 km² nord og vest for Idjávri.

TANADALEN

Valjok Biras har på vegne av befolkningen i Váljohka og omegn krevd kollektiv eiendomsrett eller særlig bruksrett til vel 520 km², og rett til motorisert ferdseil langs etablerte traseer. Kravene om eiendomsrett eller særlig bruksrett har ikke ført frem, men den fastboende befolkningen i området har fortrinnsrett til utmarkshøsting i sine tradisjonelle høstingsområder. De har også rett til motorferdsel langs tradisjonelle ferdelsårer, dersom dette er nødvendig for å drive tradisjonell utmarkshøsting (birgejupmi).

Etterkommerne av Josef, Klemet, Iver og Anne Boine har krevd eiendomsrett eller særlig bruksrett til vel 100 km², samt rett til motorferdsel langs etablerte traseer. Kravene om eiendomsrett eller særlig bruksrett har ikke ført frem, men etterkommerne har fortrinnsrett til utmarkshøsting i slektas tradisjonelle høstingsområder. Andel i retten er betinget av registrert bosted på strekningen Leaibejohka-Gehtaveadji-Borjjasnjárga. De av etterkommerne som bor her, har også rett til motorferdsel langs tradisjonelle ferdelsårer, dersom dette er nødvendig for å drive tradisjonell utmarkshøsting (birgejupmi).

Kåre Theodorsen har på vegne av seg og Berit Rønnaug Eiras etterkommere krevd særlig bruksrett til om lag 70 km² østover fra Sieiddejávri. Kravet har ikke ført frem.

Etterkommere av Sámmol Østerbøl og Ravna Veimæl Østerbøl har krevd eiendomsrett til fem mindre områder, og bedt kommisjonen om å utrede hva slags rett de har til fire områder med et samlet areal på vel 148 km². Kravene angående de mindre områdene faller dels utenfor kommisjonens mandat, og er dels ansett åpenbart uegnet for utredning. I de fire andre områdene har Østerbøl-etterkommerne ikke eiendomsrett eller særlig bruksrett, men forutsatt bosetting i Karasjok andel i den generelle retten.